

Kwaliteitskader

Onderwijs aan leerlingen in een meertalige context

Eveline Wouters, Mees Kok, Indira Wakelkamp

Colofon

Door wie is het kader ontwikkeld?

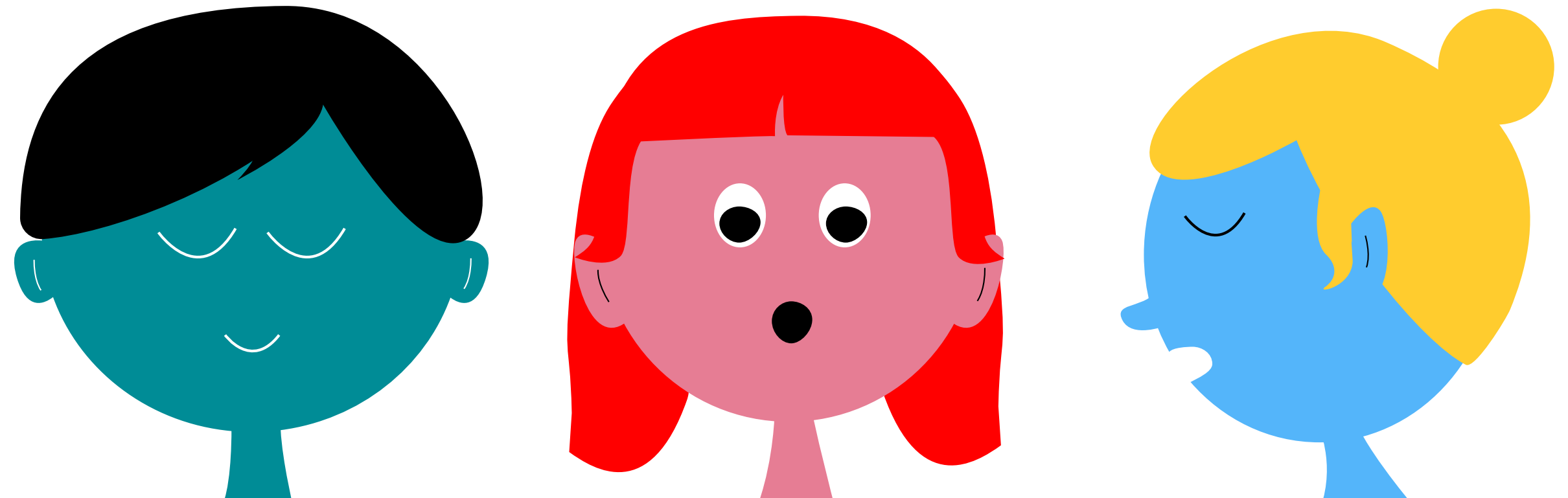
Dit kader is opgesteld door Eveline Wouters en Indira Wakelkamp van het lectoraat Meertaligheid en Onderwijs, en door Mees Kok van het lectoraat Werken in Onderwijs, Hogeschool Utrecht.

We danken onze betrokken samenwerkingspartners:

Gemeente Utrecht, Instituut voor Onderwijs en Orthopedagogiek Hogeschool Utrecht, Marnix Academie, Samenwerkingsverband Utrecht PO, Schoolbesturen Utrecht, Stedelijk Expertiseteam Nieuwkomers Utrecht, Werkgroep Aanbod Nieuwkomers en de gecertificeerde nieuwkomersspecialisten in Utrecht, Studio Josie voor het ontwerp.

Dit kwaliteitskader is mogelijk gemaakt door een subsidie van de Gelijke Kansen Alliantie van het Ministerie voor Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW)

januari 2026

Introductie kwaliteitskader

Context en aanleiding

Het aantal meertalige leerlingen in het basisonderwijs is de afgelopen jaren sterk toegenomen. Steeds meer kinderen spreken naast het Nederlands één of meerdere andere talen. Een deel van hen is in Nederland geboren, maar spreekt thuis een andere taal dan op school. Daarnaast is er een groeiende groep nieuwkomers: leerlingen die korter dan twee jaar in Nederland zijn en nog niet bekend zijn met de Nederlandse taal en cultuur. Zij brengen hun eigen talen, ervaringen en culturele achtergronden mee, wat de taalrijkdom in de klas verder vergroot. Deze toenemende diversiteit biedt veel kansen, en vraagt tegelijkertijd om bewust en doelgericht handelen van leerkrachten.

In de stad Utrecht is behoefte ontstaan aan een gemeenschappelijk kwaliteitskader dat helpt om visie, aanpak en ontwikkeling ten aanzien van onderwijs aan nieuwkomers in het onderwijs te versterken. Daartoe is allereerst een advies opgesteld op basis van een theoretisch kader (*Van Popta, 2022*), wat heeft geresul-

teerd in de oprichting van het Stedelijk Netwerk Nieuwkomers waarin alle expertise rond nieuwkomers in de stad Utrecht samenkomt. Er is een Werkgroep Aanbod Nieuwkomers opgericht en leerkrachten worden opgeleid tot nieuwkomersspecialist. Omdat kennis en expertise op dit gebied niet alleen ten goede komt aan nieuwkomers, maar breder toepasbaar is voor alle meertalige leerlingen in het onderwijs, is in dit kwaliteitskader gekozen om de brede meertalige doelgroep als uitgangspunt te nemen. Tegelijkertijd biedt de situatie in Utrecht een illustratief voorbeeld voor andere regio's: het laat zien hoe een gezamenlijke visie, gedeelde verantwoordelijkheid en structurele samenwerking kunnen leiden tot kansrijk onderwijs voor meertalige (nieuwkomers)leerlingen.

Voor wie is dit kwaliteitskader?

Dit kwaliteitskader is geschreven voor scholen, schoolbesturen, samenwerkingsverbanden en leerkrachtenopleidingen. Het kader kan gebruikt worden als gespreksinstrument binnen een team, als inspiratiegids, en als hulpmiddel voor beleidsontwikkeling.

Opbouw en gebruik

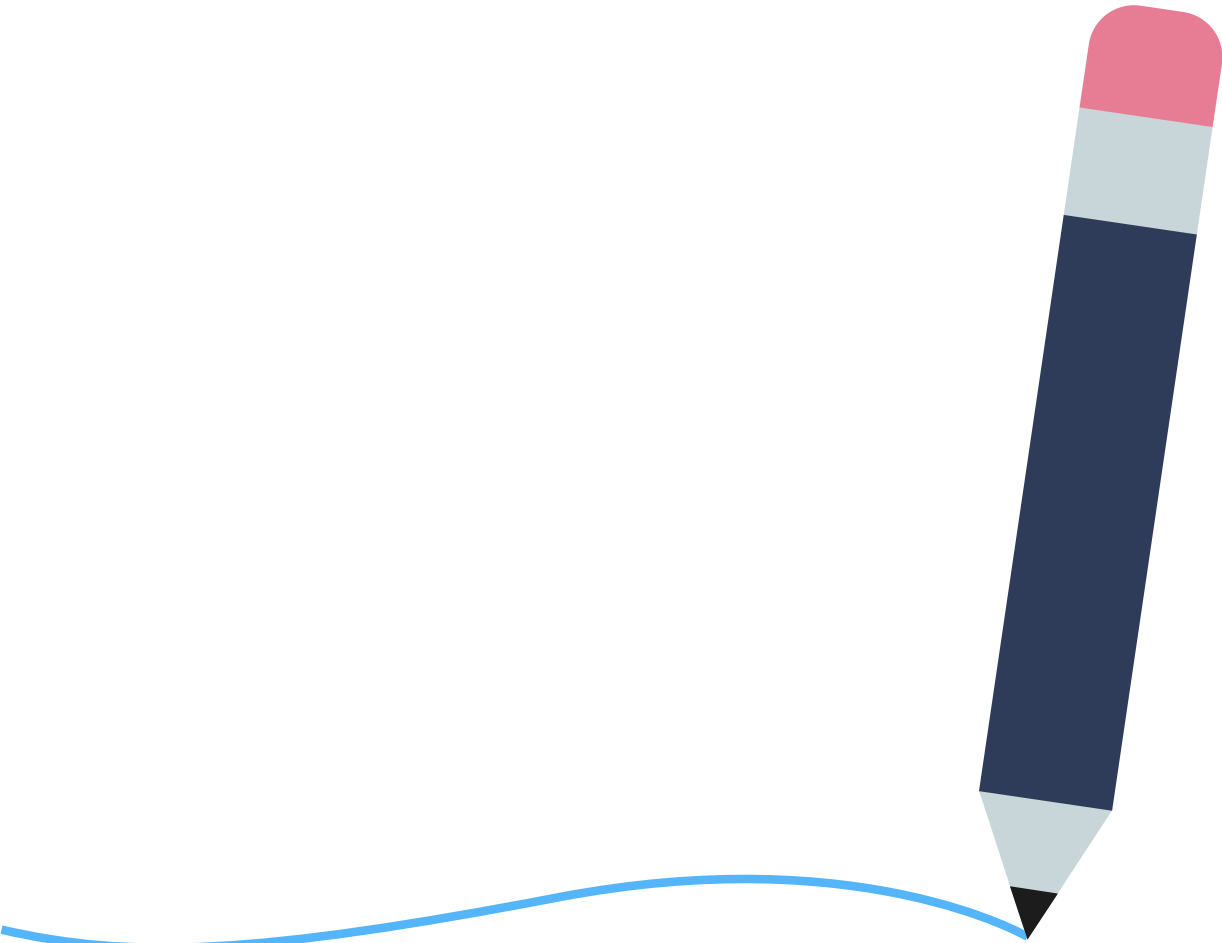
Het kwaliteitskader is opgebouwd aan de hand van vijf vragen:

1.	Wat is de kern van het werken in een meertalige context?
2.	Hoe kun je in alle lessen taalontwikkeland en meertalig werken?
3.	Hoe werk je aan culturele responsiviteit?
4.	Hoe werk je aan traumasensitiviteit?
5.	Hoe werk je binnen, buiten en boven de school effectief samen om goed onderwijs in een meertalige context te verzorgen?

Elk thema belicht de kernpunten vanuit de theorie en illustreert deze met een illustrerend praktijkvoorbeeld.

Voor een verdieping in meertalige en taalontwikkende onderwijspraktijken is in de bijlage een beschrijving opgenomen van een zestal scholen uit Utrecht. Op deze scholen is een nieuwkomersspecialist aangesteld die in deze praktijkbeschrijvingen centraal staat: we illustreren hoe de nieuwkomersspecialisten hun onderwijspraktijk aan meertalige leerlingen hebben versterkt.

In de digitale versie van dit kwaliteitskader is als bijlage een onderzoeksrapportage opgenomen. Hierin staat beschreven hoe nieuwkomersspecialisten hun rol vormgeven in relatie tot collega's, schoolstructuren en bredere netwerken.

1.

Wat is de kern van het werken in een meertalige context?

In het Nederlandse onderwijs groeit het aantal leerlingen dat met meer dan één taal opgroeit. Meertaligheid is daarmee geen uitzondering, maar de realiteit van veel klaslokalen. Steeds meer scholen zien in dat meertaligheid geen tekort is dat gecompenseerd moet worden, maar juist een waardevolle basis kan zijn voor leren.

Een sterke visie op meertaligheid begint bij waardering: alle talen die kinderen spreken dragen bij aan hun denken, identiteit en begrip van de wereld. Door die thuistalen een plek te geven in de klas, voelen leerlingen zich gezien en ontstaat ruimte om beter te leren — in alle talen (Smit, 2022).

Werken in een meertalige context vraagt om bewuste keuzes: hoe benut je deze talige- en culturele diversiteit op een manier die taalontwikkeling, gelijke kansen en inclusie versterkt? Een gedeelde visie binnen het team helpt daarbij. Zo ontstaat onderwijs waarin meertaligheid normaal is: thuistalen worden benut als steun bij leren en elk kind zich volwaardig kan ontwikkelen.

In dit hoofdstuk lees je meer over:

- Wat we onder meertaligheid verstaan
- De invloed van culturele achtergrond op leren en taal
- Hoe thuistalen gewaardeerd kunnen worden
- De overgang van een eentalige naar een meertalige benadering
- Een schoolbrede aanpak in een meertalige context

Wat verstaan we onder meertaligheid?

Er bestaan veel definities van het begrip meertaligheid. We maken in dit kwaliteitskader gebruik van een brede, inclusieve definitie waarin meertaligheid wordt gezien als een dagelijkse realiteit:

Individuen worden meertalig genoemd als ze de competentie hebben om meer dan één taal (of taalvariëteit) te begrijpen en produceren (– dat kan op verschillende niveaus, dus niet alle talen hoeven even sterk verworven te zijn), of als zij van meerdere talen (of taalvariëteiten) regelmatig gebruikmaken (Naar Van den Branden, 2010).

In de meeste Nederlandse basisschoolklassen zijn meertalige leerlingen aanwezig, en geen enkele groep meertalige leerlingen is hetzelfde. Elk meertalig individu is op een andere wijze meertalig, en dat geldt ook voor meertalige kinderen op de basisschool. Sommige kinderen zijn in Nederland geboren en spreken thuis één of meerdere andere talen, al dan niet naast het Nederlands, terwijl nieuwkomers nog niet vertrouwd zijn met de Nederlandse taal en cultuur, en thuis doorgaans geen Nederlands spreken. Ook zijn er leerlingen die een wettelijk erkende taal spreken zoals het Fries of De Nederlandse Gebarentaal of een regionale taal (streektaal) zoals het Limburgs of het Nedersaksisch. Daarnaast zijn er taalvarianten of mengvormen daarvan zoals straattaal.

Er zijn meerdere dimensies van meertaligheid wat tot uiting komt in uiteenlopende taalvaardigheden: leerlingen kunnen per taal verschillen in wat zij

receptief (luisteren, lezen) en productief (spreken, schrijven) beheersen. Daarnaast speelt taalervaring een belangrijke rol: het aanbod dat leerlingen in hun talen krijgen en het daadwerkelijke gebruik ervan bepaalt hoe die talen zich ontwikkelen. Sommige talen worden vooral thuis gebruikt, andere vooral op school, wat leidt tot een uniek en ongelijk taal

gebeurtenissen die het leer- en sociaal functioneren kunnen beïnvloeden, zoals oorlogstrauma's of andere ingrijpende ervaringen. Leerkrachten spelen hierin een sleutelrol: zij hebben oog voor culturele, talige en sociale achtergronden én voor de impact van ingrijpende gebeurtenissen op het welzijn en leren van kinderen. Deze waardering komt niet alleen tot uiting in de klas, maar ook in de school als geheel. Denk aan gangen met posters en afbeeldingen die de diversiteit aan talen en culturen zichtbaar maken, klaslokalen met meertalige boeken waarin verschillende culturen en gezinsvormen een plek hebben, of thematafels met voorwerpen gelabeld in meerdere talen. Ook de communicatie met ouders is toegankelijk en gastvrij, bijvoorbeeld door brieven in begrijpelijke taal, ruimte voor vertaling en een open houding waarin vragen welkom zijn. Dit vraagt om een gedeeld besef binnen het schoolteam: de school is een plek waar verschillen ertoe doen en iedereen zich welkom voelt. Een plek waar taal, cultuur en achtergrond niet alleen erkend worden, maar actief worden ingezet als bron voor leren en verbinding. Tegelijkertijd is het een plek van herstel, veerkracht en groei.

Waardering van thuistalen: van belemmering naar rijkdom

Jarenlang overheerste in het onderwijs het idee dat thuistalen vooral een belemmering vormden voor meertalige leerlingen (Blom, 2019; Smit, 2022). Zo werd gedacht dat talen elkaar in de weg zouden zitten (in het hoofd), en dat het mixen van talen tot ongewenste effecten zou leiden. Uit onderzoek is echter bekend dat het onmogelijk is om de thuistaal uit te schakelen wanneer in het Nederlands wordt

lesgegeven. Talen zijn in de hersenen namelijk gelijktijdig actief: je kunt de ene taal niet 'uitzetten' en de andere 'aan' (Blom et al., 2018). Misvattingen over thuistalen droegen onbedoeld bij aan een focus op wat leerlingen nog niet konden in het Nederlands, in plaats van op de kennis en vaardigheden die zij al wél hadden opgebouwd in hun eigen thuistaal of -talen. Een eentalige ideologie, of norm, werd in het onderwijs een gegeven. In lijn met deze eentalige norm werd er jarenlang vertrokken vanuit het "taalbadmodel", waarin werd verondersteld dat een 'nieuwe' taal het best ontwikkeld kan worden door een leerling volledig in die nieuwe taal onder te dompelen. Talen door en naast elkaar gebruiken, zou contraproductief zijn. Onderzoek toont echter aan dat talen elkaar juist versterken: kennis en vaardigheden die in de ene (thuis)taal zijn opgedaan, kunnen het leren van of via een andere ("nieuwe") taal (bij ons: het Nederlands) vergemakkelijken – mits de thuistaal wordt gewaardeerd en bewust wordt ingezet in het onderwijs (Bosma et al., 2022; Moraru et al., 2025). In een recent advies vanuit de Onderwijsraad (2025) wordt dan ook aanbevolen om thuistalen in de klas te benutten als bron om nieuwe, vakinhoudelijke informatie te begrijpen én als brug naar het ontwikkelen van een nieuwe (t

Talige diversiteit op school (gebaseerd op Onderwijscentrum Brussel, 2021):

Hoe staan de leerkrachten in onze school tegenover talige diversiteit?

Verbieden

We gaan talige diversiteit tegen.

Onze boodschap op school:
wij spreken 'enkel Nederlands'

We zetten geen thuishalen in.

Tolereren

We tolereren de talige diversiteit.

Leerlingen worden niet
aangesproken op het gebruik
van andere talen naast
het Nederlands.

We staan talige diversiteit met
name toe in informele situaties.

Waarderen

We waarderen de talige diversiteit en maken het zichtbaar in de school.

We gebruiken talige diversiteit
bewust om het welbevinden
van leerlingen te bevorderen.

We laten leerlingen als
kennismaking in aanraking
komen met meerdere talen
en taalvarianten.

Inzetten

We benutten en herkennen de talige diversiteit als hefboom tot leren van en in het Nederlands.

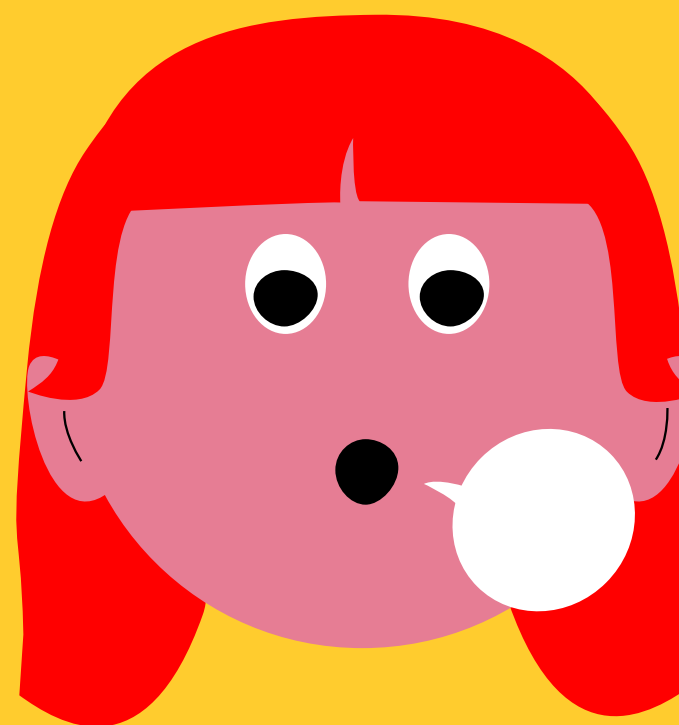
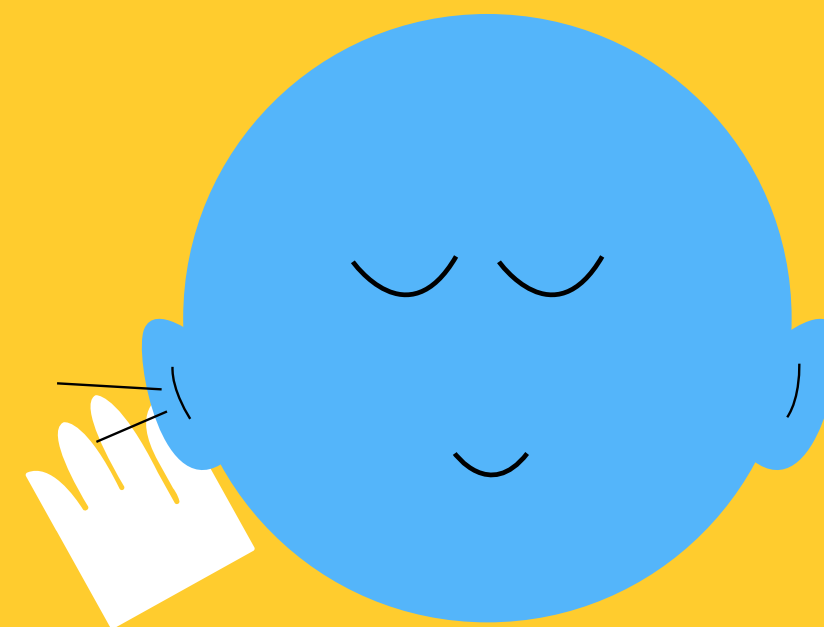
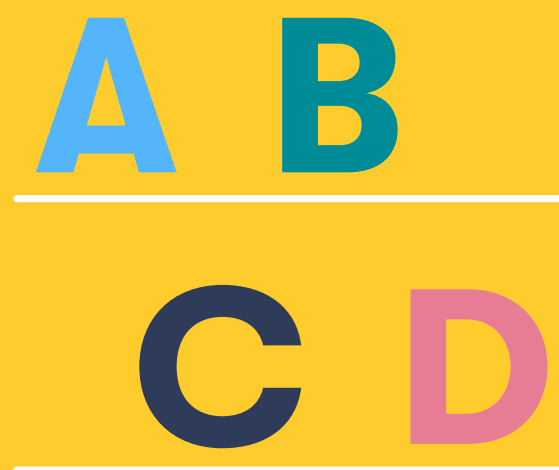
Alle talen worden functioneel
ingezet als bron van voorkennis
en ter ondersteuning van
het leerproces.

2.

Hoe kun je in alle lessen taalontwikkelend werken?

Taal, denken en leren zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Leerlingen gebruiken taal om kennis te verwerven, te ordenen en te delen: door te luisteren, lezen, praten en schrijven bouwen zij begrip op. Deze vaardigheden versterken elkaar en vormen samen de basis voor leren.

Voor meertalige leerlingen is dit proces extra belangrijk. Zij zijn nog volop bezig de Nederlandse (instructie)taal te verwerven en hebben tijd nodig om hun taalrepertoire te verbreden én te verdiepen. De leerkracht speelt daarbij een centrale rol: door taal te modelleren, veel taalsteun (*scaffolding*) te bieden en ruimte te maken voor interactie, groeit de taalvaardigheid van alle leerlingen.

Bij taalontwikkellend werken kan het DITTeM-kader (Doelen, Interactie, Taalsteun gepland, Taalsteun in gesprek en Meertaligheid) leerkrachten helpen om taal en inhoud doelgericht met elkaar te verbinden (Hajer & Smit, 2022). Zo wordt taalontwikkeling niet alleen een doel, maar een middel en een wezenlijk onderdeel van leren in elk vak.

In dit hoofdstuk lees je meer over:

- De verwevenheid van taal, denken en leren
- Hoe luisteren, lezen, praten en schrijven elkaar versterken
- De leerkracht als model
- Taalontwikkellend werken aan de hand van het DITTeM-kader

De verwevenheid van taal, denken en leren

Taal structureert en ondersteunt het denkproces: het stelt je in staat gedachten te formuleren, redeneringen te structureren en complexe ideeën te ordenen. Door te denken begrijp je informatie, leg je verbanden en wordt nieuwe kennis geconstrueerd.

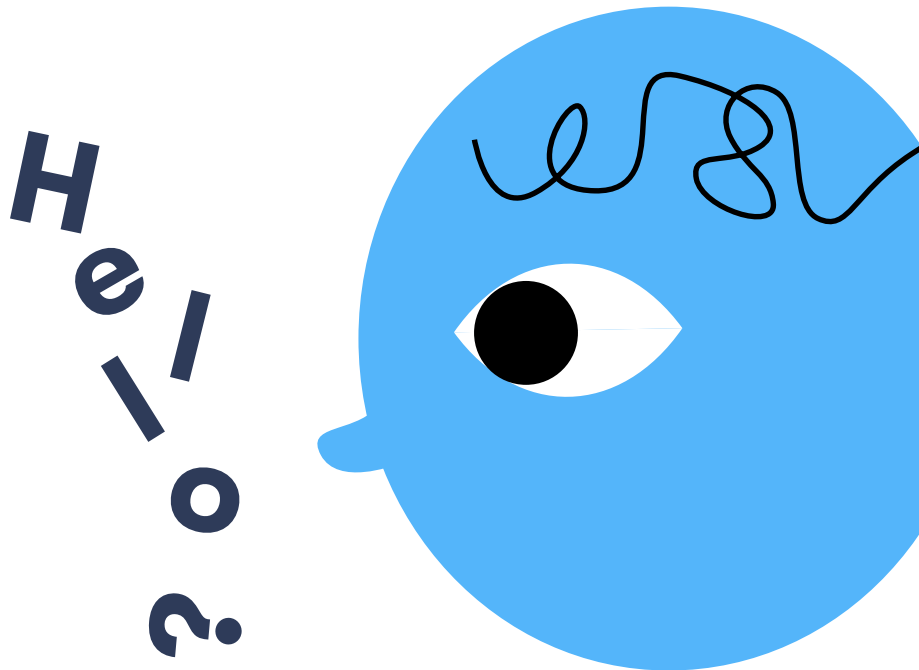
Leerlingen verwerven nieuwe kennis en inzichten door middel van taal: ze luisteren, lezen, praten en schrijven. Taal is dus niet alleen een vak op zichzelf, maar ook het middel waarmee leren plaatsvindt.

Leren vindt bovendien altijd plaats binnen een sociale en culturele omgeving. De manier waarop leerlingen met elkaar en met de leerkracht communiceren, wordt beïnvloed door de normen, waarden, afspraken en gewoonten van die omgeving. In de klas komt dat tot uiting in de interactie: in de manier waarop gesprekken worden gevoerd, hoe leerlingen elkaar aanvullen en hoe ruimte wordt gemaakt voor ieders bijdrage.

Voor het onderwijs betekent de nauwe relatie tussen taal, denken en leren dat de context waarin het leren plaatsvindt, de interactie tussen de leerders en het bieden van feedback in de vorm van taalsteun (ook wel scaffolding van taal) van groot belang zijn (Hajer & Meestringa, 2020). Werken aan taalontwikkeling gaat hand in hand met het leren van en in alle vakken.

Hoe luisteren, lezen, praten en schrijven elkaar versterken

Luisteren, lezen, praten en schrijven zijn taalvaardigheden die zich ontwikkelen in samenhang: ze versterken elkaar en vertonen belangrijke overeenkomsten

3.

Hoe werk je aan culturele responsiviteit?

Wie lesgeeft in een meertalige klas, stapt elke dag een wereld binnen waarin taal en cultuur met elkaar verweven zijn. Je hoort verschillende talen zoals Nederlands, Arabisch, Pools en Tigrinya. Verbonden aan die talen zijn unieke manieren van denken, communiceren en samenleven. Taal is nooit neutraal; het draagt cultuur, identiteit en geschiedenis met zich mee (Lee, 2016).

responsiviteit. Leerkrachten stimuleren uitwisseling van perspectieven, bijvoorbeeld via coöperatieve werkvormen. Leerlingen geven hun mening over een stelling, luisteren naar elkaar, en ontdekken dat er meerdere manieren zijn om naar een onderwerp te kijken. Zo ontstaat een dialoogcultuur waarin verschillen onderzocht en gewaardeerd worden.

Tot slot kijkt een inclusieve school ook naar toetsing en evaluatie. Denk hierbij aan extra tijd, een verklarende woordenlijst, benut afbeeldingen of een vertaling in de thuistaal (De Backer, 2022). Naast schriftelijke toetsen worden mondelinge presentaties ingezet, en bij begrijpend lezen worden teksten gekozen die aansluiten bij de leefwereld van alle leerlingen (Wouters et. al., 2024). Zo krijgt ieder kind de kans om te laten zien wat het weet en kan — op een manier die past bij wie het is.

Praktische tips (Nuffic, 2020):

Hoe maak je in de klas aanwezige (culturele) diversiteit bespreekbaar?

- Gebruik alledaagse momenten om diversiteit ter sprake te brengen, bijvoorbeeld als een leerling vertelt over de viering van een religieus of cultureel feest, verjaardag, huwelijk of geboorte;
- Stem schoolactiviteiten en religieuze gebruiken op elkaar af. Zo voorkom je bijvoorbeeld dat er tijdens de ramadan ook een paasbrunch is;
- Hang een wereldkaart in de klas waar kinderen vlaggetjes kunnen plaatsen in

hun land van herkomst of dat van hun (groot)ouders, of voor de talen die thuis worden gesproken;

- Gebruik materialen en programma's om diversiteit bespreekbaar te maken, ook als deze niet in de klas aanwezig is. Denk hierbij aan kunst en muziek.

Hoe bespreek je (culturele) diversiteit bij gebrek hieraan in de klas?

- Gebruik onder andere nieuwsberichten en maatschappelijke gebeurtenissen om te praten over culturele of mondiale verschillen;
- Vier of bespreek verschillende religieuze feesten.

Bijvoorbeeld elke maand één. Denk aan Kerst, Eid-al-Fitr (ook wel bekend als Suikerfeest), Diwali en Pesach;

Illustratief praktijkvoorbeeld

Marijn is leerkracht op een superdiverse school in een middelgrote gemeente in het zuiden van Nederland. De school telt 126 leerlingen met 20 verschillende nationaliteiten. De achtergrond van de leerlingen is Turks, Eritrees, Palestijns, Syrisch, Antilliaans, Surinaams, Congolees, Somalisch, Grieks, Keniaans, Koerdisch, Gambiaans, Ethiopisch, Dominicaans, Iraans, Afghaans, Oekraïens, Oeigoers en Nederlands. Marijn ervaart elke dag taalkundige, culturele en religieuze verschillen, tussen leerlingen met verschillende nationaliteiten én tussen leerlingen met dezelfde nationaliteit. Hoe kan Marijn rekening houden met al deze verschillen?

Marijn vindt al die verschillen niet eens zo bijzonder, hij heeft altijd op een superdiverse school gewerkt.

“Alle kinderen verschillen van elkaar, waar ze ook vandaan komen”. Daarom vindt hij het belangrijk alle gezinnen beter te leren kennen. Marijn doet dat bijvoorbeeld door op huisbezoek te gaan. Hij vraagt naar de thuistaal en het leven in het thuisland. Vaak zijn er foto's of videobeelden die het gezin graag wil laten zien en delen zij trots hapjes uit het land van herkomst met de meester. Ook in de klas stelt Marijn vragen over de thuistaal en het thuisland. De antwoorden bieden mooie aanknopingspunten voor zijn lessen. Of het nu gaat om voeding, natuur of wonen, hij maakt gebruik van al die verschillende voorbeelden, zodat elk kind voelt: “Deze les gaat over mij!”

(Uit: Goedhart, R. (2025). Cultureel responsief lesgeven: Hoe superdiverse scholen om kunnen gaan met verschillen. Tijdschrift voor Intern Begeleiden).

Verdiepende materialen

[Klik hier](#) voor een weergave van hoe je je als individu verder kunnen ontwikkelen: schema Internationale competenties versie 1.1

Benutten van verschillen in de klas, hoe kun je dat aanpakken? [Factsheet ‘Het inzetten van culturele diversiteit in de klas’](#)

“Of het nu gaat om voeding, natuur of wonen, hij maakt gebruik van al die verschillende voorbeelden, zodat elk kind voelt:

“Deze les gaat over mij!”

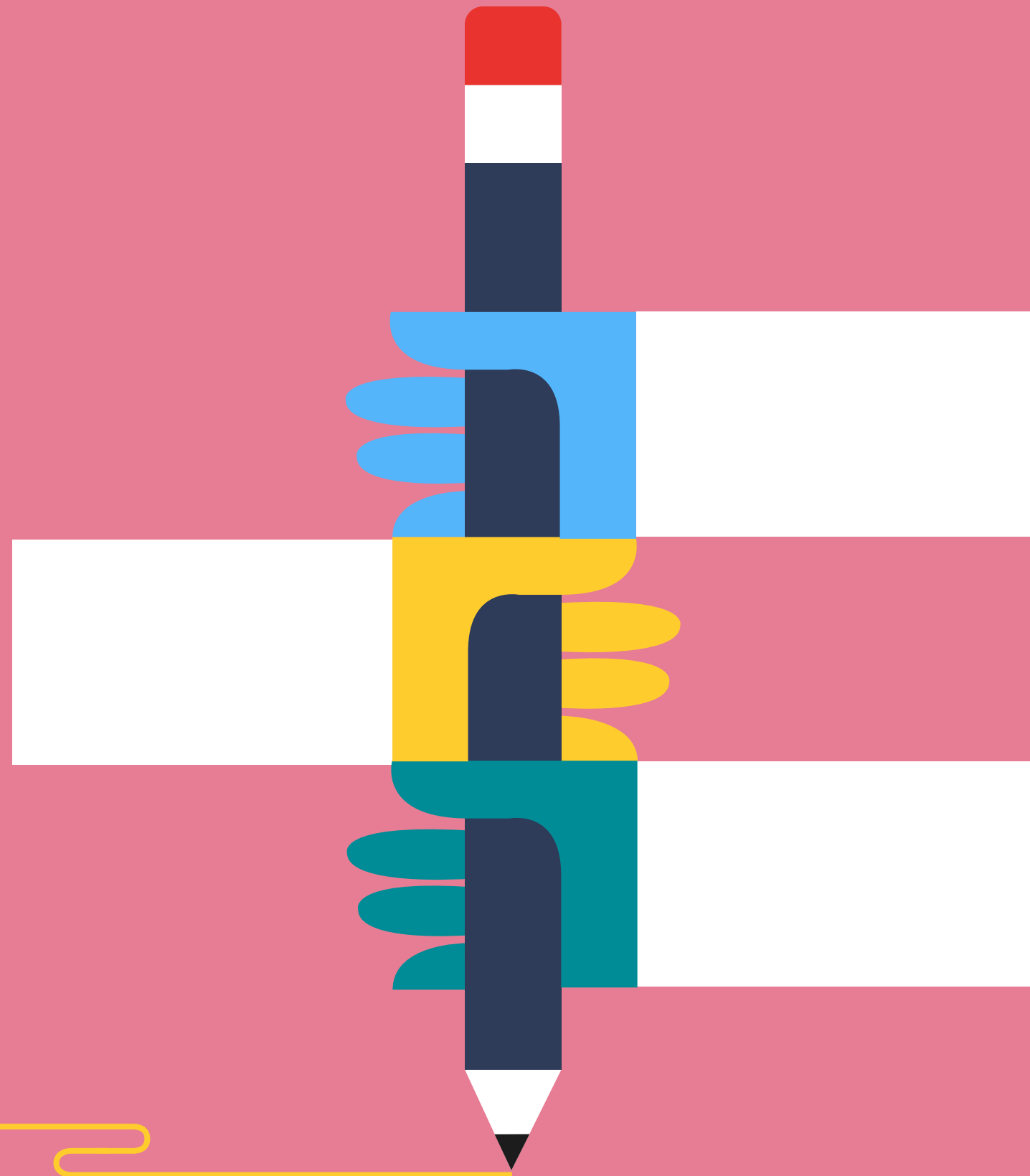
4.

Hoe werk je aan **traumasensitiviteit?**

Sommige leerlingen dragen ervaringen met zich mee die hun gedrag, emoties en leerproces beïnvloeden. Trauma verwijst naar extreme gebeurtenissen zoals oorlog, maar ook naar ingrijpende ervaringen die elk kind kan meemaken: een verhuizing, verlies van een familielid, langdurige spanning thuis, of andere stressvolle omstandigheden.

Zulke ervaringen kunnen zich uiten in concentratieproblemen, teruggetrokkenheid, impulsiviteit of heftige reacties. Deze signalen zijn meestal geen bewuste keuze, maar komen voort uit een gevoel van onveiligheid of overweldiging.

5.

Hoe werk je **binnen, buiten en boven** de school samen om goed onderwijs aan leerlingen in een **meertalige context** te verzorgen?

Goed onderwijs aan leerlingen in een meertalige context vraagt om een gezamenlijke inspanning van alle betrokkenen rondom de leerling. Een samenwerking die organisaties en rollen overstijgt en verschillende betrokkenen aan elkaar verbindt is daarbij cruciaal.

Binnen de school vormt een goede samenwerking tussen collega's de basis. Een teamgedragen visie op onderwijs voor leerlingen in een meertalige context, gekoppeld aan concrete veranderingen en structurele professionalisering maakt het mogelijk om dit thema schoolbreed te verankeren.

Bijlage bij het kwaliteitskader

Rijke beschrijvingen van taalontwikkellende en meertalige praktijken

